

Christelijke ethiek van partnerrelaties en seksualiteit

2022-2023

Ilse Cornu

Hoger Instituut voor Godsdienstwetenschappen - bisdom Antwerpen - Ilse Cornu - christelijke ethiek van partnerrelaties en seksualiteit 2022-2023 1

1

Cursusmateriaal: fundamenten en toepassingen

1. **Ppt's**
2. **Eigen notities tijdens de samenkomsten**
3. <https://magazijn.community/hoe-denkt-de-katholieke-kerk-over-seksualiteit/> **e.a.**
4. **Ilse Cornu, *Tussen de lakens. Seksuele ethiek in dynamisch en kwalitatief perspectief*, Garant, Antwerpen, 2020. Zie ook de versie van 2013.**
5. **Roger Burggraeve, *An Ethics of mercy. On the way to meaningful living and loving*, Uitgeverij Peeters, Leuven, 2016.**
6. **Bishop Johan Bonny, Roger Burggraeve, Ilse Van Halst, *Mag ik? Dank je. Sorry. Vrijmoedige dialoog over relaties, huwelijk en gezin*, Antwerpen, 2016.**

Hoger Instituut voor Godsdienstwetenschappen - bisdom Antwerpen - Ilse Cornu - christelijke ethiek van partnerrelaties en seksualiteit 2022-2023 2

2

FUNDAMENTEN

Hoger Instituut voor Godsdienstwetenschappen - bisdom Antwerpen - Ilse Cornu - christelijke ethiek van partnerrelaties en seksualiteit 2022-2023

3

3

OVERZICHT FUNDAMENTEN

I. SITUATIESCHETS

II. AMORIS LAETITIA

III. PRISMAMODEL

IV. CHRISTELIJKE GROND EN HORIZON

Hoger Instituut voor Godsdienstwetenschappen - bisdom Antwerpen - Ilse Cornu - christelijke ethiek van partnerrelaties en seksualiteit 2022-2023

4

4

I. SITUATIESCHETS

1. Kerk en seksualiteit

2. Maatschappij en seksualiteit

3. *Value-action gap*

Hoger Instituut voor Godsdienstwetenschappen - bisdom Antwerpen - Ilse Cornu - christelijke ethiek van partnerrelaties en seksualiteit 2022-2023

5

5

Kerk en seksualiteit

- historisch:
  - christendom op gespannen voet met lichamelijke en seksualiteit
- vandaag:
  - geen seks voor en buiten huwelijk
  - geen voorbehoedsmiddelen
  - geen communie voor echtgescheiden hertrouwen
  - geen homoseksuele relaties

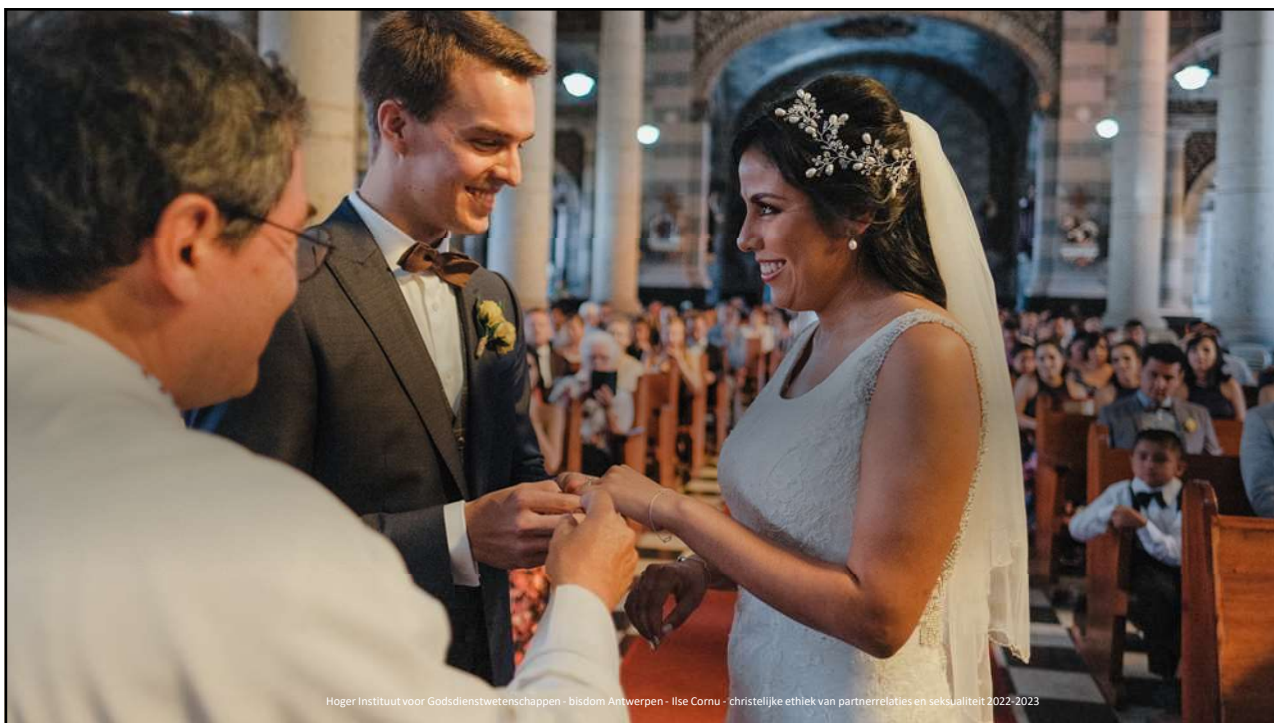
Hoger Instituut voor Godsdienstwetenschappen - bisdom Antwerpen - Ilse Cornu - christelijke ethiek van partnerrelaties en seksualiteit 2022-2023

6

6

7

8

Maatschappij en seksualiteit

Hoger Instituut voor Godsdienstwetenschappen - bisdom Antwerpen - Ilse Cornu - christelijke ethiek van partnerrelaties en seksualiteit 2022-2023

4

9

Hoger Instituut voor Godsdienstwetenschappen - bisdom Antwerpen - Ilse Cornu - christelijke ethiek van partnerrelaties en seksualiteit 2022-2023

5

10

11

Hoger Instituut voor Godsdienstwetenschappen - bisdom Antwerpen - Ilse Cornu - christelijke ethiek van partnerrelaties en seksualiteit 2022-2023 6

12

13

14

Hoger Instituut voor Godsdienstwetenschappen - bisdom Antwerpen - Ilse Cornu - christelijke ethiek van partnerrelaties en seksualiteit 2022-2023

9

15

Relaties en liefde in vele vormen ...

- Singles
- *Friends with benefits* – scharrel – quarrel - twarrel
- *Situationship* - prelatie
- Vaste relatie (exclusief / open / polyamoureuus / CNM)
- Huwelijk (monogaam/polygaam – hetero/holebi)
- LAT
- Samenwonen (met variërend toekomstperspectief)
- LTA
- Kerngezin
- Uitgebreid gezin
- Eenoudergezin
- Nieuw samengesteld gezin
- Mikado-gezin
- Nest-gezin
- ...

Hoger Instituut voor Godsdienstwetenschappen - bisdom Antwerpen - Ilse Cornu - christelijke ethiek van partnerrelaties en seksualiteit 2022-2023

16

Context van westerse relaties:

- pluralisering = egalisering
- intense emoties (sentimentalisering)
- zelfrealisatie (individualisering)
- blijvend verlangen naar duurzame liefde

17

Value-action gap

- Spanning tussen aan de ene kant het evangelisch-kerkelijk **ideaal** én de ethische norm van 'seks alleen in het huwelijk' en aan de andere kant de concrete **praktijk** is van alle tijden
- Maar: 'barmhartigheid na de biecht' is al lang geen antwoord meer ...
- Want: volwassenen – en zeker jongvolwassenen en tieners - ervaren 'premaritaal' (!) seksueel-relationeel gedrag niet (meer) als
  - irregulier en zondig (waarvoor je absolutie nodig hebt)
  - deficiënt, gebrekkig, ontoereikend of infantiel (waarvoor je deculpabilisering nodig hebt)
  - voorbarig of net trager dan een adequate ontwikkeling (waarvoor je een stappenplan nodig hebt)
  - uitzondering op de regel (waarvoor je een goed gevormd persoonlijk geweten nodig hebt)

18

Value-action gap

- Daarom:
  - **niet** zozeer vraag naar barmhartigheid (paternalisme!)
  - **wel** naar begrijpen, erkennen, aanvaarden en waarderen van de feitelijke relationele en seksuele situaties en keuzes
- Dus: het gaat **niet** (alleen) over 'afwijkend gedrag', **wel** over een verschuiving in geleefde overtuigingen
  - **heterodoxe** relationele en seksuele levenswijze die **ethisch** gekwalificeerd is

II. AMORIS LAETITIA

1. Een nieuw begin?

2. Een nieuwe toon

3. Een ander vertrekpunt

4. Nieuwe theologisch-ethische accenten

Een nieuw begin? Bisschoppensynodes 2014/2015 en *Amoris Laetitia* (2016)

Waarom synode over het gezin?

- **Paus Johannes Paulus II:** bisschoppensynode over gezin in 1980
→ *Familiaris Consortio* (1981): *magna charta* van kerkelijke gezinsleer
- **Paus Franciscus:**
“We zijn geroepen om Gods schitterend plan met het gezin bekend te maken en om echtparen te helpen dit plan met vreugde in hun leven te beleven, terwijl we ze, te midden van zoveel moeilijkheden, begeleiden met onze pastorale zorg die stevig, moedig en liefdevol is.” (Toespraak consistorie, februari 2014)

Hoger Instituut voor Godsdienstwetenschappen - bisdom Antwerpen - Ilse Cornu - christelijke ethiek van partnerrelaties en seksualiteit 2022-2023

21

21

Bevragingen in 2014 – resultaten in een notendop

Respondenten

- zijn kerkbetrokken en praktiserend
- geven aan kerkelijke leer te kennen en belangrijke aspecten daarvan niet te aanvaarden
- drukken principiële waardering uit dat kerk zich bezighoudt met en oriëntatie biedt over seksualiteit, huwelijk en gezin
- vinden het goed dat kerk vasthoudt aan huwelijk, huwelijksliefde en huwelijkstrouw
- keuren kerkelijke positie af tegenover
  - echtgescheiden hertrouwen
  - gebruik van voorbehoedsmiddelen
  - ongehuwd samenwonen
  - homoseksuele relaties

Hoger Instituut voor Godsdienstwetenschappen - bisdom Antwerpen - Ilse Cornu - christelijke ethiek van partnerrelaties en seksualiteit 2022-2023

22

22

Redenen voor afkeuring

- Perceptie van **kerkelijke huwelijksleer** als
  - tegenovergesteld aan houding van Jezus in evangelie
  - verbodsmoraal zonder positieve oriëntatie
  - te streng en te idealistisch
  - ongevoelig voor moeilijkheden, crisissen en falen in relatiebeleving
- Kloof tussen **autoritaire benadering** van kerk en (laat)moderne mentaliteit (zelfbeschikking, diversiteit enz.) in westerse maatschappij
- **'Heterodoxe moraliteit'**: wat de Kerk als 'irreguliere situaties' ziet, wordt als moreel legitiem beschouwd

23

Waar is de ... ?

ervaren gids

welwillende tochtgenoot

dienstbare expert

authentieke getuige

solidaire broer of zus

barmhartige moeder of vader

24

Paus Franciscus - *Amoris Laetitia* (19 maart 2016)

Inhoud AL (9 hoofdstukken, 185 blz)

- inspiratie van de heilige Schrift (hfst 1)
- blik op onze tijd met zijn uitdagingen (hfst 2)
- gespiegeld aan Jezus en zijn boodschap (hfst 3)
- over de liefde in het huwelijk (hfst 4)
- en haar vruchtbaarheid in het gezin (hfst 5)
- concrete pastorale vragen (hfst 6)
- over opvoeding (hfst 7)
- genuanceerd en onderscheidend omgaan met de broosheid van huwelijk en gezin (hfst 8)
- over spiritualiteit (hfst 9)

Een nieuwe toon

- geen rigoureuze benadering:

“De Kerk moet vooral de armsten die in moeilijke omstandigheden leven nabij zijn, hen troosten, integreren en vermijden dat aan de armsten een reeks normen wordt opgelegd die een rots in de branding zouden moeten zijn, maar die maken dat ze zich door hun Moeder veroordeeld en verlaten voelen in plaats van omringd door de barmhartigheid van God. In plaats van hen de levengevende kracht van de genade en het licht van het Evangelie aan te reiken, willen sommigen er een leer van maken en deze omvormen tot ‘dode stenen om naar anderen te gooien.’” (AL 49)

- wel realistisch:

“Daarom wordt van de kerk een missionaire bekering gevraagd: we mogen ons niet beperken tot een theoretische verkondiging die niets te maken heeft met de echte problemen van de mensen.” (AL 201)

“Andere keren boden we een theologisch huwelijksideaal aan dat te abstract was, bijna kunstmatig opgebouwd, ver verwijderd van echte gezinnen. Deze buitensporige idealisering, vooral wanneer wij niet het vertrouwen op de genade hebben opgewekt, maakte het huwelijk niet begerenswaardig en aantrekkelijk, wel integendeel!” (AL 36)

Een ander vertrekpunt: geen cultuurpessimisme

“Inderdaad, het blijven steken in een retorische aanklacht van het huidige kwaad alsof we zo iets kunnen veranderen, heeft geen zin. Het dient ook tot niets om normen met de macht van het gezag op te leggen. Wij moeten een meer verantwoordelijke en edelmoedige inspanning leveren om de redenen en drijfveren om te kiezen voor het huwelijk en het gezin op zo’n manier uit te leggen dat mensen beter voorbereid zijn om te antwoorden op de genade die God hen aanbiedt.” (AL 35)

“Nochtans gingen we vaak in het defensief en besteedden we onze pastorale energie aan het vermenigvuldigen van de aanvallen tegen de verdorven wereld, met weinig dynamische bekwaamheid om wegen naar geluk aan te reiken.” (AL 38)

Nieuwe theologisch-ethische accenten

- zorg voor mensen in moeilijke situaties:

“Velen hebben het gevoel dat de boodschap van de Kerk over het huwelijk en het gezin geen klare weerspiegeling is van de verkondiging en de houding van Jezus, die telkens als Hij een veeleisend ideaal voorhoudt, nooit afziet van een meelevende nabijheid met broze mensen, zoals de Samaritaanse of de overspelige vrouw.” (AL 38)

“Ook als de Kerk voortdurend oproept tot volmaaktheid en uitnodigt tot een meer volkomen antwoord aan God, ‘moet de Kerk de meest kwetsbare van haar kinderen, die de sporen van gekwetste en verloren liefde dragen, met aandacht en toewijding begeleiden door hen het vertrouwen en de hoop terug te geven, zoals het licht van een vuurtoren in de haven of van een toorts die in het midden van een menigte omhooggehouden wordt, om hen die de weg verloren zijn geraakt of zich in volle storm bevinden, te verlichten’. Laat ons niet vergeten dat de zending van de Kerk vaak lijkt op die van een veldhospitaal.” (AL 291)

- nood aan ‘onderscheiding’:

“Indien we rekening houden met de enorme verscheidenheid van concrete situaties (...) is het verstaanbaar dat men van de synode en ook van deze exhortatie geen nieuw geheel van algemene regels, van canonieke aard en toepasbaar op alle situaties, mocht verwachten. Het kan alleen een nieuwe aansporing zijn tot een verantwoorde persoonlijke en pastorale onderscheiding van de specifieke gevallen.” (AL 300)

“Het is kleingeestig om alleen te overwegen of het handelen van een persoon al of niet beantwoordt aan een wet of algemene norm, omdat dit onvoldoende is om een volkomen trouw aan God in het concrete bestaan van een mens te erkennen.” (AL 304)

“Het is waar dat algemene normen een goed zijn dat men nooit mag ontkennen noch verwaarlozen, maar in hun formulering kunnen ze onmogelijk alle particuliere situaties omvatten.” (AL 304)

“Bijgevolg kan een herder niet tevreden zijn als hij op hen die in ‘irreguliere’ situaties leven, enkel de morele wetten toepast, alsof het stenen zijn om naar mensen te gooien.” (AL 305)

- belang van individueel geweten:

“Het kost ons ook moeite om ruimte te geven aan het geweten van de gelovigen die vaak naar best vermogen, met hun beperkingen, het Evangelie beantwoorden en die hun eigen onderscheidingsvermogen kunnen toepassen in situaties waarin alle schema's mank lopen. Wij worden geroepen om aan gewetensvorming te doen, maar niet om onszelf ervoor in de plaats te willen stellen.” (AL 37)

31

III. PRISMAMODEL (EIGEN ETHISCH KADER)

1. Zien

2. Toetsen

3. Handelen

4. Groeien

32

Wat is ethiek?

- studie van gewoontes (*éthos*: descriptief)
- wanneer is gedrag zinvol? (*èthos*: prescriptief / normatief)
- Voorstel van integratie: prisma- of driedimensionaal model met twee bodems (jouw eigen fundament + groei)

33

Hoe ethisch kijken
naar
(relationele/seksuele)
situaties?

Verschillende
theorieën

---

plichtsethiek

---

consequentialisme

---

deugdenethiek

---

zorgethiek

34

PRISMAMODEL

1. ZIEN: motivaties,
bedoelingen, context

2. TOETSEN:
levensoptie,
referentiekader,
mensbeeld, waarden,
geloofsovertuiging

3. HANDELEN: keuze,
beslissingen, gedrag,
gevolgen

4. GROEIEN: onderweg,
kansen, mogelijkheden,
dynamiek (vanuit en
naar je doel)

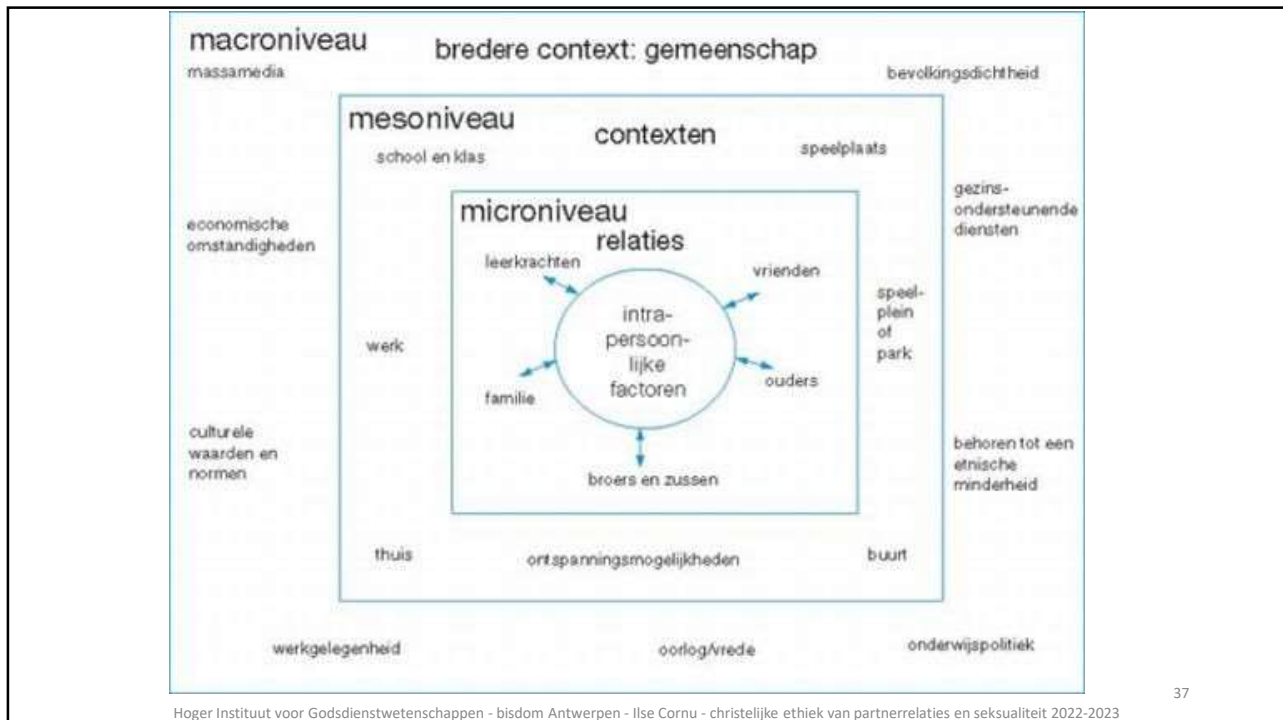
35

1. ZIEN

Kijken naar motivaties en context

- meervoudig
- diep
- breed
- achterom en vooruit
- bewust en onbewust

36

37

1. ZIEN

uitdaging van motivaties en context

- jezelf kennen: helder zijn
onderscheiden
- jezelf bevragen: kwaliteit?
→ verzaken/loslaten
→ integreren/verankeren

38

2. TOETSEN

de mens is ten diepste

zin-zoekend

zin-vindend

zin-ontvangend

zin-stichtend

= **spirituele of zingevende capaciteiten** (Fritz Oser, Andrew Newberg, ...)

= **logos of noëtische kern** (Viktor Frankl)

= **hart / ziel / wezen / hogere Zelf / innerlijk kompas / diepste zijn / eu daimon / imago Dei / innerlijke burcht / ...**

2. TOETSEN

Personalisme

- **centraal: concept van de menselijke persoon**
  - fundamentele waardigheid van ieder mens
  - fundamenteel respect voor ieder mens
  - voor gelovigen gefundeerd in mens als beeld van God en kind van God

8 kenmerken (cf. Louis Janssens) gecentreerd rond

- uniciteit – eigenwaarde - autonomie: begrenzen
- relationaliteit – hechting - gemeenschap: verbinden

open en dynamisch concept van de persoon integraal en adequaat begrepen

2. TOETSEN

Seksuele levenshoudingen (= gezindheidsnormen, deugden)

- **minimaal: respect en gelijkwaardigheid** = rechtvaardige seksualiteit
(cf. Margaret A. Farley, *Just love. A framework for Christian Sexual Ethics*, Continuum, New York, 2006)
→ 6 criteria van Sensoa
- **kwaliteit: waarachtigheid en trouw**
→ invulling daarvan is afhankelijk van je referentiekader; christelijke grond en horizon = **Bijbelse Verbondsliefde en sacrament van het huwelijk**

Hoger Instituut voor Godsdienstwetenschappen - bisdom Antwerpen - Ilse Cornu - christelijke ethiek van partnerrelaties en seksualiteit 2022-2023

43